

Doprinosi

Doc. dr Damir Šehović
Ekonomski fakultet Podgorica

Pitanja za diskusiju i provjeru znanja:

1. Koje su karakteristike poreza na potrošnju?
2. Kako se porezi na potrošnju klasifikuju u Crnoj Gori?
3. Kakva je veza između regresivnosti poreza na promet i socijalnih implikacija u društvu? Kako se može ublažiti nepravdnost poreza na promet u socijalnom smislu?
4. Kako se višefazni porez na promet razlikuje od jednofaznog, i šta predstavlja kumulativni efekat poreza?
5. Šta je svefazni porez na promet, i kako se razlikuje od jednofaznog i višefaznog poreza?
6. Koje su ključne razlike između bruto i neto svefaznog poreza na promet?
7. Zašto se pribjegava vertikalnoj koncentraciji u privredi, i koje su posljedice toga?
8. Koja je prednost PDV-a u odnosu na porez na promet u maloprodaji?
9. Kako se obračunava PDV primjenom indirektnog metoda?
10. Kako se klasifikuju tipovi PDV-a prema tretmanu stalnih sredstava?
11. Koje su strategije koje zemlje primjenjuju kako bi ublažile regresivni učinak PDV-a i smanjile negativne socijalne posljedice, posebno za ljude sa nižim prihodima?
12. Objasnite zašto PDV ne trpi veliki broj poreskih stopa.
13. Šta je paradoks PDV-a, kako se manifestuje i zašto je „oslobođeni oporezovan a oporezovani oslobođen“?
14. Kako se učešće poreza na dobra i usluge (poreza na potrošnju) u ukupnim poreskim prihodima u Crnoj Gori razlikuje od prosjeka zemalja OECD-a prema podacima iz 2021. godine?
15. Koje su osnovne karakteristike crnogorskog sistema PDV-a?
16. Analiziraj moguće buduće promjene u crnogorskom PDV sistemu s obzirom na ekonomske i političke trendove u zemlji i regionu.
17. Koje su karakteristike akciza i kako se razlikuju od opštih poreza na promet?
18. Koje proizvode obuhvataju akcize i koje su tri glavne grupe proizvoda koje se izdvajaju u OECD zemljama?
19. Koje su tri osnovne vrste ciljeva uvođenja akciza prema savremenoj poreskoj literaturi? Objasnite svaki cilj.
20. Kako se razlikuju gledišta o ulozi carina u ekonomiji, s obzirom na liberalnu i intervencionističku orijentaciju, te koji su mogući ciljevi uvođenja carina?

Sadržaj predavanja

- Pojam, razvoj i karakteristike doprinosa
- Doprinosi za socijalno osiguranje
- Fiskalni značaj doprinosa za socijalno osiguranje
- Doprinosi za obavezno socijalno osiguranje u Crnoj Gori

Pojam, razvoj i karakteristike doprinosa

Definicija

Doprinosi spadaju u posebnu vrstu javnih prihoda, koja državi stoji na raspolaganju radi zadovoljenja nekih javnih potreba

OECD klasifikacija

Grupa 2000 (doprinosi za socijalno osiguranje)

- ✓ Doprinosi koje plaćaju zaposleni
- ✓ Doprinosi koje plaćaju poslodavci
- ✓ Doprinosi koje plaćaju lica koja obavljaju samostalnu djelatnost i nezaposleni
 - ✓ Ostali doprinosi

GFS klasifikacija

Grupa 12 (socijalni doprinosi)

- ✓ Doprinosi za socijalno osiguranje
- ✓ Ostali socijalni doprinosi

Klasifikacija primitaka u Crnoj Gori

Grupa 712 (doprinosi)

- ✓ Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje
- ✓ Doprinosi za zdravstveno osiguranje
- ✓ Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti
 - ✓ Ostali doprinosi

Pojam, razvoj i karakteristike doprinosa

- Neki autori nastanak doprinosa vezuju za stari Rim
- Drugi govore da su prvi put nastali u XIII vijeku u Engleskoj (radi finansiranja komunalnih projekata)
- U Francuskoj se prvi put javljaju u XVIII vijeku, a u Njemačkoj u XIX vijeku
- Izvjesno je da su se kao poseban oblik javnih prihoda počeli izučavati krajem XIX vijeka

Doprinosi su danas široko rasprostranjeni, najčešće se koriste za finansiranje infrastrukturnih i komunalnih projekata, odnosno za finansiranje sistema socijalnog osiguranja, kao i finansiranje privrede, tj. stručnih komora i udruženja koja okupljaju različita pravna lica

Pojam, razvoj i karakteristike doprinosa

Karakteristike doprinosa:

- Derivativnost
- Postoji određena protivusluga
- Odnosi se na određeni krug lica
- Prisilnost
- Plaćaju se nezavisno od zahtjeva obveznika
- Destiniranost
- Plaćaju se u novcu

Sličnosti i razlike s porezima i taksama?

Doprinosi za socijalno osiguranje

Pod socijalnim osiguranjem se podrazumijevaju posebni javni programi, čiji je cilj da pojedincu i porodici pruže neki vid socijalne i ekonomske zaštite, odnosno zaštitu zbog gubitka prihoda usljed starosti, invaliditeta, bolesti, smrti ili nezaposlenosti

- Pored socijalnog osiguranja, postoji i socijalna pomoć i različita budžetska izdvajanja kojima se takođe obezbjeđuje neki oblik socijalne sigurnosti
- Savremeni oblik socijalnog osiguranja sriječemo tek u XIX vijeku, kada se prvi put uvodi neka vrsta obaveznog osiguranja radnika

Doprinosi za socijalno osiguranje

Osnovni modeli socijalnog osiguranja

Bizmarkov model

- Njemački kancelar Oto fon Bizmark je u XIX vijeku uspostavio sistem obaveznog socijalnog osiguranja
- Prava na socijalnu zaštitu zavise od radnog statusa i uplaćenih doprinosa
- Sistem počiva na finansiranju iz doprinosa (često putem posebnih fondova), gdje je bruto zarada osnovica za obračun, a osiguranici su zaposlena lica
- Solidarnost u osnovi modela

Beveridžov model

- Britanski ekonomista Vilijam Beveridž je uspostavio model sredinom XX vijeka
- Socijalno osiguranje obuhvata cjelokupno stanovništvo, bez obzira na radni status ili prihod
- Model se dominantno finansira iz budžeta, odnosno iz poreza
- Za razliku od Bizmarkovog modela koji garantuje određeni nivo životnog standarda, Beverižov model nastoji da obezbijedi minimalan nivo standarda

Doprinosi za socijalno osiguranje

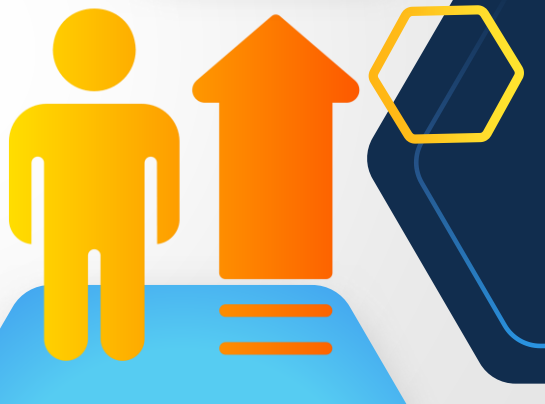
Sistemi finansiranja socijalnog osiguranja

Sistem tekućeg usklađivanja

- Postoji obaveza za plaćanje doprinosa za socijalno osiguranje iz tekućih prihoda osiguranika i poslodavca, koji služe za isplatu tekućih naknada za socijalno osiguranje (sistem međugeneracijske solidarnosti)
- Sredstva iz doprinosa se ne zadržavaju, već se odmah distribuiraju osiguranicima

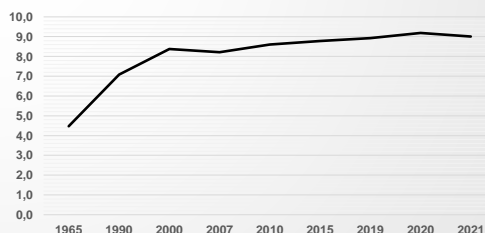
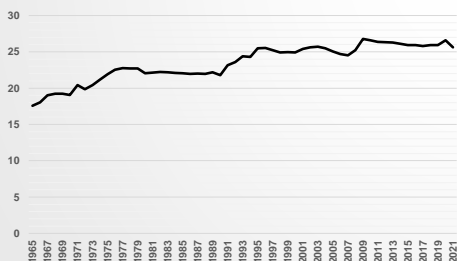
Sistem akumulacije kapitala

- Sistem akumulacije kapitala u osnovi počiva na kapitalizaciji
- Prikupljena sredstva iz doprinosa se investiraju s ciljem ostvarenja odgovarajućeg prinosa, čime se ista uvećavaju

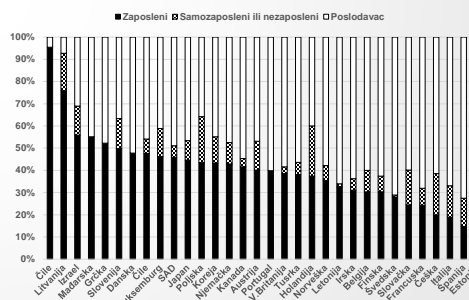
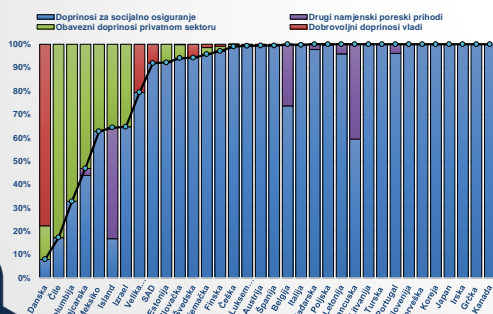
Doprinosi za socijalno osiguranje

- Udio prihoda od doprinosa za socijalno osiguranje u ukupnim poreskim prihodima u zemljama OECD-a u 2021. godini bio je na nivou od čak 25,6%
- Udio prihoda od doprinosa za socijalno osiguranje u BDP-u u zemljama OECD-a u 2021. godini bio je na nivou od oko 9%
- Kada je o Crnoj Gori riječ, udio ovih prihoda u ukupnim poreskim prihodima je bio na nivou od 28,9%, a u BDP-u 11,3%

Doprinosi za socijalno osiguranje

- U zemljama OECD-a se sistem socijalnog osiguranja finansira iz poreskih i neporeskih prihoda
- U poreske prihode ubrajamo prihode po osnovu doprinosa za socijalno osiguranje (grupa 2000) i drugih namjenskih poreskih prihoda, dok u neporeske spadaju dobrovoljni doprinosi vladi i obavezni doprinosi privatnom sektoru

Doprinosi za obavezno socijalno osiguranje u Crnoj Gori

Ustav je propisao da je socijalno osiguranje u Crnoj Gori obavezno

- Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje je utvrdio obavezu plaćanja doprinosa
- Prvobitno je propisao obavezno plaćanje doprinosa za penzijsko-invalidsko, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti
- Izmjenama Zakona usvojenim krajem decembra 2021. godine je propisano ukidanje doprinosa za zdravstveno osiguranje, s ciljem umanjnja poreskog opterećenja na rad
- Doprinosi za obavezno socijalno osiguranje koji su trenutno u primjeni su:

Osim ukidanja pomenutih doprinosa, značajno su povećanje i minimalne zarade (sa 450 eura na 600 eura, odnosno 800 eura), što je doprinijelo da se vrijednosti minimalnih zarada u Crnoj Gori i u Hrvatskoj (750 eura) praktično u nominalnom iznosu izjednače, iako je produktivnost rada u Hrvatskoj 25% viša (MMF) – posljedice?!

- ✓ doprinos za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje
- ✓ doprinos za osiguranje od nezaposlenosti

Doprinosi za obavezno socijalno osiguranje u Crnoj Gori

- Sredstva prikupljena putem pomenutih doprinosa predstavljaju oblike javnog prihoda koji se stavljaju na raspolaganje posebnim institucijama za obavezno socijalno osiguranje – Fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje i Zavodu za zapošljavanje
- Nakon ukidanja doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje, država je u obavezi da iz opštih prihoda obezbeđuje sredstva za finansiranje te vrste osiguranja

Prihodi od doprinosa za zdravstveno osiguranje su u 2021. godini iznosili 180 miliona eura

Doprinosi za obavezno socijalno osiguranje u Crnoj Gori

Obveznici doprinosa za obavezno socijalno osiguranje

- Obveznici doprinosa za obavezno socijalno osiguranje su određeni u skladu s Bizmarkovim modelom na način što su to osiguranici, odnosno ukoliko su osiguranici zaposlena lica, pored njih i poslodavci

Osnovice doprinosa za obavezno socijalno osiguranje

- Osnovica doprinosa za obavezno socijalno osiguranje je bruto zarada zaposlenog, kao i sva njena uvećanja, naknade i druga primanja u skladu sa zakonom

Doprinosi za obavezno socijalno osiguranje u Crnoj Gori

Stope doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje

Stopa doprinosa na teret osiguranika je 10%

Nakon ukidanja doprinosa za zdravstveno osiguranje 2021. godine, tokom 2024. godine su smanjeni doprinosi i za penzijsko i invalidsko osiguranje na način što je kumulativna stopa od 20,5% (5,5% na teret poslodavca i 15% na teret osiguranika) zamijenjena stopom od 10%, koja pada na teret osiguranika

Za 2025. godinu se usljed smanjenja doprinosa sa 20,5% na 10% očekuje niži prihod od doprinosa za penzije za 176 miliona eura, pa će deficit fonda PIO sa sadašnjih 167 miliona eura porasti na 383 miliona eura, a u naredne tri godine će kumulativno iznositi 1,180 milijardi eura

Rizik od urušavanja budžeta?
Rizik od urušavanja javnog penzijskog sistema?!

Stope doprinosa za osiguranje od nezaposlenosti

Stopa doprinosa za osiguranje od nezaposlenosti je identična za poslodavca i za osiguranika, i iznosi 0,5%

Doprinosi za obavezno socijalno osiguranje u Crnoj Gori

Oslobođenje od plaćanja doprinosa

- Zakon propisuje i oslobađanja od plaćanja doprinosa
- Doprinosi se ne plaćaju na primanja fizičkih lica do iznosa određenog Zakonom o porezu na dohodak fizičkih lica, na primanja po osnovu otpremnina, socijalnih pomoći, i sl.

Utvrđivanje i plaćanje doprinosa

- Doprinosi se u principu plaćaju na način što ih obračunava i uplaćuje poslodavac, odnosno iaspilatilac prihoda, i to do petnaestog u mjesecu za prethodni mjesec

Hvala na pažnji!

 damirsehovic@yahoo.com

 <https://www.ucg.ac.me/ef>

 Ekonomski fakultet
Jovana Tomaševića br. 37
81 000 Podgorica

